

Стаття надійшла до редакції 09.01.2019

Перевірено на плагіат 12.01.2019 р.

унікальність – 97.6 %

<https://doi.org/10.17721/StudLing2019.14.50-69>

УДК 811.112.5 = 161.1'374.8

ЕВОЛЮЦІЯ НЕПРЯМОГО СПОСОБУ В НІДЕРЛАНДСЬКІЙ МОВІ

Валерія Валеріївна Бондаренко (м. Київ, Україна)

valeri.v.bond@gmail.com

к. філол. н., доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут філології

Андрій Васильович Боцман (м. Київ, Україна)

anglfiluniv@gmail.com

к. філол. н., доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут філології

Стаття пов'язана з проблемою висвітлення еволюційних змін у дієслівній системі нідерландської мови, а саме трансформаційним перетворенням такої складної граматичної категорії, як непрямий (умовний) спосіб. Аналіз морфологічних змін простежується на основі автентичних текстів, починаючи з дуже обмеженого матеріалу ранньосередньонідерландського періоду, і закінчуючи численними прикладами сучасного нідерландського періоду. Трансформація морфологічної структури нідерландського умовного способу спрямована у бік зростання ступеня аналітичних структур, одночасно спостерігається спрощення і поступове зникнення синтетичних, флективних форм. Враховуючи той факт, що непрямий спосіб найяскравіше репрезентується саме на синтаксичному рівні, звертається увага на діахронічні зміни форм непрямого способу не лише у простих реченнях, а й у розгалужених складнопідрядних утвореннях. Для чіткого виокремлення конструкцій непрямого способу, а також з метою розмежування схожих конструкцій, варіанти непрямого способу розглядаються у сукупності з варіантами дійсного способу, що дозволяє здійснювати аналіз у межах дихомії індикатива і непрямого способу. Значну увагу приділено опису перифрастичних

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bondarenko V. V., Botsman A. V. [Bondarenko V. V., Bocman A. V.], valeri.v.bond@gmail.com,
anglfiluniv@gmail.com

Evolution of the Oblique Mood in the Dutch Language [Evoluciya nepryamogo sposobu v niderlandskij movi] (in Ukrainian)

конструкцій, які утворилися на основі сполучення претерито-презентних дієслів з інфінітивом у результаті граматикизації двокомпонентного дієслівного словосполучення.

Ключові слова: непрямий спосіб, умовний спосіб, дійсний спосіб, претерито-презентне дієслово, аналітична форма, синтетична форма.

EVOLUTION OF THE OBLIQUE MOOD IN THE DUTCH LANGUAGE

Valeria V. Bondarenko (Kyiv, Ukraine)

valeri.v.bond@gmail.com

PhD., Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Institute of Philology

Andrew V. Botsman (Kyiv, Ukraine)

anglfiluniv@gmail.com

PhD., Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Institute of Philology

The article is connected with evolution investigation of the grammatical category which is recognized as the Oblique Mood in the Dutch language. The evolution of that grammatical phenomenon is reconstructed involving authentic texts of different periods, starting with very restricted material of early middle Dutch period and finishing with numerous and different texts of modern Dutch period. The transformation of morphological structure of the Dutch Oblique Mood moves into the direction of growing analytical structures with the parallel degradation of synthetical forms with traditional flexion markers. Taking into consideration the fact that the Oblique Mood is very well reflected on the syntactical (sentence) level, the attention is focused not only on the simple sentences but on the developed system of subordinate clauses. All the steps of transformation are reflected in the stages of diachronical analysis too. For the better definite differentiation of the Oblique Mood Construction and finding differences in the constructions, all the variants of the Oblique Mood are compared with the variants of the Indicative Mood. It helps to provide the comparison in the dichotomy of the Indicative –

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
anglfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного наклонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

*Oblique Moods. The special attention is given to the description of periphrastic constructions which were formed combining preterite-present verbs with infinitives I, II and further grammaticalisation of two-component verb combination. The ruining of the synthetical paradigm was caused by the reduction of corresponding suffix reflection. There was the attempt to restore the synthetical forms in translation of the Bible from Latin and Greek into Dutch, it was the marker of the literature language but not the colloquial one. The influence of the French and German languages was definite but sporadic. The analytical forms were created in the conditional clauses and were recognized as the Conditional Mood I, II. This type of mood had some meaning of supposition forming the corresponding subgroup of the Suppositional Mood. If the preterite-present verb **zullen** was a productive form but **willen** was not involved into the Oblique Mood analytical form creation, remaining outside of that grammatical category. There is some resemblance between the Dutch and English Oblique Mood, in particular the structure of analytical forms.*

Key words: the Oblique Mood, the Conditional Mood, the Indicative Mood, preterite-present verb, analytical form, synthetical form.

ЭВОЛЮЦИЯ КОСВЕННОГО НАКЛОНЕНИЯ В НИДЕРЛАНДСКОМ ЯЗЫКЕ

Валерия Валерьевна Бондаренко (г. Киев, Украина)
valeri.v.bond@gmail.com

к. филол. н., доцент
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
Институт филологии

Андрей Васильевич Боцман (г. Киев, Украина)
anglfiluniv@gmail.com

к. филол. н., доцент
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
Институт филологии

Статья посвящена проблеме эволюционных изменений в глагольной системе нидерландского языка, а именно трансформационным преобразованиям такой сложной грамматической категории, как косвенное наклонение. Анализ

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bondarenko V. V., Botsman A. V. [Bondarenko V. V., Bocman A. V.], valeri.v.bond@gmail.com,
anglfiluniv@gmail.com

Evolution of the Oblique Mood in the Dutch Language [Evoluciya nepryamogo sposobu v niderlandskij movi] (in Ukrainian)

морфологических изменений прослеживается на основе аутентичных текстов, начиная с очень ограниченного материала раннего средне-нидерландского периода и заканчивая многочисленными примерами современного нидерландского периода. Трансформация морфологической структуры нидерландского сослагательного наклонения направлена в сторону увеличения степени аналитичности структур, одновременно наблюдается упрощение и постепенное исчезновение синтетических, флективных форм. Учитывая тот факт, что не прямой способ ярче репрезентируется именно на синтаксическом уровне, внимание уделено диахроническим изменениям форм косвенного наклонения не только в простых предложениях, но и в разветвленных сложноподчиненных структурах. Для четкого выделения конструкций непрямого способа, а также с целью разграничения схожих конструкций, варианты косвенного наклонения рассматриваются в совокупности с вариантами индикатива настоящего времени, позволяющего осуществлять анализ в рамках дихотомии индикатива и косвенного наклонения. Значительное внимание уделено описанию перифрастических конструкций, образовавшихся на основе сочетания претерито-презентных глаголов с инфинитивом в результате грамматикализации двухкомпонентного глагольного словосочетания.

Ключевые слова: косвенное наклонение, сослагательное наклонение, активный залог, претерито-презентные глаголы, аналитическая форма, синтетическая форма.

Постановка проблеми та її зв'язки із важливими науковими та практичними завданнями. Форми умовного способу (кон'юнктива) в сучасній нідерландській мові практично повністю зникли. Вони широко замінюються або відповідними формами дійсного способу, або конструкціями з модальними дієсловами, а в умовному значенні - формами кондиціоналіса (умовного способу).

Збереглися лише ізольовані (часто застигли) форми непрямого способу теперішнього часу, що мають значення побажання, припущення, спонукання до дії або опосередкованого наказу, а також, дуже рідко, форми простого минулого часу, наприклад: *Het ga u goed!* (Усього найкращого!); *De duivel hale je!* (Нехай тебе нечистий візьме!); *Moge dit jaar u veel geluk brengen!* (Нехай цей рік принесе Вам багато щастя!); *Er kome van wat wil* (що буде, те і буде); *Hoe het ook zij* (Як би то не було);

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
anglfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного наклонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

Hoezeer wenste ik dat hij kwame! (Як би я хотів тоді, щоб він прийшов!); *Als het ware* (Наче це було) [Geesten, 327-329 b].

Кон'юнктив теперішнього часу зустрічається також у сполученні з неозначеним займенником *men* в науковій літературі, інструкціях, приписах: *Men neme natriumcarbonaat* (Візьмемо (візьміть) натрія карбонат); *Gelieve mij te zenden* (Будьте ласкаві надіслати мені). У цільовому значенні кон'юнктив теперішнього часу зустрічається також у письмовій формі літературної мови у підрядних реченнях мети із сполучником *opdat* (для того, щоб) [Overdiep, b. 171]. Форми кон'юнктиву простого минулого часу і попереднього минулого практично повністю зникли в нідерландській мові і замість них використовуються відповідні форми минулого часу дійсного способу. Це сталося через те, що кон'юнктивні форми втратили кінцевий голосний *-e* і співпали з формами дійсного способу після редукції кінцевого голосного [Schönfeld, b. 149-150]. У простих (переважно кличних) реченнях ці форми індикатива виражають значення побажання, що стосується при вживанні простого минулого часу до теперішнього або майбутнього часу (у цьому випадку бажання нездійсненне або малоімовірне) або при вживанні давньоминулого часу, спрямованого у минулий і тому нездійсненого. Дієслово або дієвідмінювана частина виносяться на першу позицію, оскільки сполучник часто пропускається: *Was hij maar gezond!* (Якби він лише був здоровий!); *Kwat zij vandaag maar bij mij!* (Якби вона лише прийшла до мене сьогодні!); *Was zij gisteren maar bij mij gekomen!* (Якби вона лише прийшла до мене вчора!). Ці речення можуть розпочинатися сполучником *als*, наприклад: *Als hij nu maar kwam!* (Якби він тільки не прийшов!).

Форми простого минулого часу і позаминулого вживаються також в нереальних умовних реченнях (як у головному, так і, особливо, у підрядному), де простий минулий час також належить теперішньому або майбутньому, а позаминулий – минулому (тут особливо чітко виявляється значення нереальної умови), наприклад: *Als ik nu daar was, deed ik het* (Якби я зараз був там, я б це зробив); *Als ik gisteren daar geweest was, had ik het gedaan* (Якби я вчора був там, я б це зробив). Але в головних реченнях ці форми заміщуються синонімічними формами умовного

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bondarenko V. V., Botsman A. V. [Bondarenko V. V., Bocman A. V.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Evolution of the Oblique Mood in the Dutch Language [Evoluciya nepryamogo sposobu v niderlandskij movi] (in Ukrainian)

способу (кондиціоналіса) I і II, якому властивий додатковий модальний відтінок припущення, невпевненості, сумніву, що пов'язаний із значенням майбутнього часу [Weljnen (1971), b. 287].

Кондиціоналіс I особливо поширений в умовних реченнях і утворюється шляхом поєднання форм *zou – zouden* (минулого часу кон'юнктива допоміжного дієслова *zullen*, що формально збігається з минулим часом дійсного способу цього дієслова / з інфінітивом I дієслова, що дієвідмінюється, наприклад: *Ik zou het doen, als ik daar was* (Я би це зробив, якби я був там). Співвідноситься з теперішнім або майбутнім часом. Кондиціоналіс I (у головному реченні) узгоджується з простим минулим часом дійсного способу в підрядному реченні. Кондиціоналіс II утворюється шляхом поєднання форм *zou – zouden* з інфінітивом II дієслова, що дієвідмінюється, і також вживається в умовних реченнях, наприклад: *Ik zou het gedaan hebben, als ik daar geweest was* (Я би це зробив, якби я був там тоді). Пов'язане з минулим часом. Кондиціоналіс II (у головному реченні) узгоджується з позаминулим часом дійсного способу в підрядному реченні [Overdiep, b. 181].

Лексичними засобами заміни кон'юнктиву є також претерито-презентні дієслова: *kunnen, mogen, moeten, willen*. Особливо вживані у цьому відношенні дієслова *mogen* (переважно, у формі теперішнього часу *moge*) і *willen* (як правило, у формі кон'юнктива минулого часу (*wou*), наприклад: *Moge hij komen!* (Нехай він прийде!) *Ik wou, dat hij insliep* (Мені хотілося заснути); або *Ik wou graag weten of hij ziek is* (Мені б (дуже) хотілося дізнатися, чи він хворий). В останньому прикладі бажання належить до теперішнього часу [Overdiep, b. 214]. Наведені приклади свідчать, що система нідерландського непрямого способу перебуває на нестабільному етапі, що характеризується переходом від синтетичних до аналітичних форм.

Постановка завдання (цілі статті). Основним завданням цієї статті є висвітлення процесів аналітизації, які лежали у підґрунті формування сучасних форм умовного способу нідерландської мови. **Актуальність** дослідження полягає у тому, що процеси аналітизації сучасних морфологічних структур нідерландської мови здійснювалися на підставі граматикалізації, яка була реалізована за рахунок десемантизації окремих

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного наклонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

складників майбутніх аналітичних формантів. **Наукова новизна** розвідки полягає в тому, що дотепер не існує достатньо чітких поглядів на процеси формування непрямого способу в нідерландській мові. Хоча і визнається, що непрямий спосіб розмежовується на синтетичні та аналітичні форманти, шляхи їхнього утворення не отримали достатнього висвітлення. **Об'єктом дослідження** є джерела, які охоплюють розвиток нідерландської мови, починаючи з VIII ст. і закінчуючи теперішнім часом. **Предметом дослідження** є морфологічні утворення як флективної природи, так і аналітичного походження, які слугували носіями граматичної категорії непрямого способу. **Аналіз останніх досліджень і публікацій** буде проведено у канві **викладу основного матеріалу**, оскільки розпорошеність і безсистемність існуючих досліджень у цій сфері не дозволяє виокремити їх в автономний підрозділ. Доречнішим виглядає аналіз і критичне осмислення наявних досліджень паралельно з викладом основного матеріалу, що й здійснено у цій публікації.

Виклад основного матеріалу. Розвиток нідерландського непрямого способу характеризується двома взаємопов'язаними процесами: руйнуванням первісного (синтетичного) непрямого способу і формуванням описових, перифрастичних (аналітичних) засобів для репрезентації семантики непрямого способу. Для розвитку нідерландського дієслова характерна радикальна перебудова категорії способу, що має паралелі розвитку в інших германських мовах. Найпомітнішими змінами є відмирання первинних синтетичних форм непрямого способу, що переважно пов'язано з редукцією (синкопою і апокопою) рефлексів відповідного суфікса. Через це формальне протиставлення непрямого способу дійсному в середньонідерландській період дуже нечітке. Якщо в мові «Вактендонських псалмів» спостерігаються чітко марковані форми непрямого способу, наприклад, 1 і 3 особи однини презенса *bede* (нехай помолиться), *singe* (нехай співає), *quetle* (нехай скаже), *like* (да буду живий), 1 і 3 особа однини претерита *gisagi* (побачив би); 3 особа множини презенса *uuerthin* (нехай стануть), то у середньонідерландському періоді марковані лише 3 особа однини презенса (порівняйте індикатив *hi woent*, *neemt* і кондіціоналіс *hi woene*, *neme*), а також 1 і 3 особи однини сильного претерита (порівняйте

інтукатив *ic, hi nam* і кондиціоналіс *ic, hi name*), тоді як в усіх інших формах способи не диференціюються. Мала місце постійна відсутність диференціації в слабкому претериті, який був найвіддаленішим від первісного стану і найпродуктивнішим в аспекті охоплення лексики мікропарадигмою.

Але непрямий спосіб все ще широко використовується у середньонідерландській період. У незалежному реченні презенс репрезентує різні відтінки імперативного значення. Наприклад, *Vermaledijt so wese Cham! Danc hebbe God!; Men slaese do ot!; Gelove die wille!* (цитуються за: [Stoett, b. 209-210]); *Cont zij allen want wij aanzien den last ende den commer van der vors, stad.* Для претеритальних форм типовим є значення ірреаліса. Наприклад: *had ic gheweten ...; waer ic comen ...* Переважно воно передбачає наявність ірреального умовного періода, який функціонує у середньонідерландській мові у більш-менш експліцитній формі. Наприклад, *Ende sloghe een dorpman met handen enen riddere, hi hadde die hant verloren; ... zo wie zijn leder niet en hadde, die wairs up IIIsp. Hollans; Mi ware liever vele, Dat men u hinghe bider kelen ...* (Car. Eleg); *Item, soewat gasthuysmeester in eenich gasthuys rybaude herberchde, hij waers van elke rybaude of vijf ponde payments ... Hadde men hem ooc niet wel saen Thulpen ghecomen ... Te pande hadd ire ghelaten thovet* (Wal.)

Широковживаний непрямий спосіб у різних типах підрядних речень: декларативних, що залежать від дієслів і прикметників зі значенням бажання, наказу, поради, дозволу, прагнення, остраху, перешкоди, а також від заперечних головних речень; підрядних мети, наслідків ірреального порівняння. Наприклад: *ic hebbe liever dat men mi prise dan ic u sloeghe met scampe; en es geen diet bevinde* (цитуються за: [Stoet, b. 233; Weijnen (1971), b. 92-94]) *ende vraghede watten ware ...* (Car. Eleg.); *“Here”, seit hi, “nu hoert na mi. Ic wane, dat dit die beste raet si...”* (Fl. Bl.); *Ic wille, hi hinghe an eenen boem ...* (Rein. A.); *... soe willic dattu. My sijs ...; Die selen om broot moegen gaen drie dage ende niet meer, of het en ware dat ... zij een teken hadden van den heere ende van der stad ...; Hets wel recht in alder tijt, Wie vore marien beelde lijf. Dat hi zijn oghen derwaert sla Ende segge “ave”, eer hi ga ...* (Be.). При цьому, через

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного наклонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

редукцію показників непрямого способу, форми його у багатьох випадках можуть бути ідентифіковані лише на підставі порядку слів або лексичних засобів. Порівняйте: *Al haddic gheweest een stinckende hond* (Lansl.); *Hi woude trecken sijn sweert*, *Haddet die vrouwe niet gheweert* ... (Car. Eleg.); *Hi dinct mi mesdoen in dien*, *Wilde hi der waerheit ghen*, *Dat hi daer toe taelde*; *Waren die manne alsoe behoet*, *Dat si oghen, sin ende moet Wel consten besniden*, *So ware vrouwen minnen spoet* (Wap. Hart). Як видно із прикладів, в умовному періоді диференціація омонімічних індикативу форм умовного способу в одній з його частин полегшується наявністю експліцитної форми непрямого способу в іншій частині. В цьому аспекті особливо показовим є приклад, де через редукцію непрямий спосіб маркований лише внутрішньою флексією: *heets so sterc ende so grppt, het waer scade, sloech ict doot* (Car. Eleg.).

У підрядних реченнях, де синтаксичні і (або) лексичні засоби чітко репрезентують специфічне значення непрямого способу, замість нього вживається індикатив. Наприклад: *Hij waent dat hi es mijn broeder* (ESm.); *Aldus wie can gheweeten, oft waer es* (Scr.); *Dat men lettelt ghetrouwe kint Vrouwen, claghic niet een twint* ... (Wap. Mart.) Ф.А. Стутт зазначав, що подібне заміщення спостерігається у римі, а тому в межах одного і того ж речення форми непрямого способу і індикативу можуть бути сусідами. Наприклад: *Dan eist recht dattem elc ontgort, ende indie covele gha vort, end late sijn vel bliven dan*; *Die Vader ontboot doe hare, als, quame slapen dare, dat soe taste ende besiet* (цитуються за [Stoett, b. 233]). При цьому підрядне речення позначає факт, який вже відбувся [Weijnen (1971), b. 92], передає значення реаліса. Але є випадки заміщення непрямого способу індикативом поза римою. Наприклад, ... *ende siede hem hastelike Algader, hoet met haer stoet ende ware* (Ferg.), де у підрядному реченні друге дієслово (*ware*) має явні показники непрямого способу, тоді як перше (*stoet*) має подвійну інтерпретацію і може розглядатися і як форма індикатива, і як форма умовного способу з апокопою –*e*. Ритмічні та семантичні чинники звуження сфери вживання непрямого способу поєднувалися з процесами редукції і розвитку лексико-синтаксичних засобів позначення залежного характеру речення. Схоже на те, що саме у подібних контекстах з можливістю подвійного тлумачення форми і відбувалося у першу чергу

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bondarenko V. V., Botsman A. V. [Bondarenko V. V., Bocman A. V., valeri.v.bond@gmail.com, angfiluniv@gmail.com

Evolution of the Oblique Mood in the Dutch Language [Evoluciya nepryamogo sposobu v niderlandskij movi] (in Ukrainian)

відмирання тієї серії значень умовного способу, які отримали назву «суб’юнктив»/«коментатив».

Непрямий спосіб репрезентований і у наступні періоди розвитку нідерландської мови, доволі часто трапляючись у незалежному реченні аж до XVII ст., де претерит має ірреально-оптативне або гіпотетичне значення. Наприклад, у Бредеро: *Ick waer veel liever doot* (цитуються за [Weijnen (1971), b. 91]; у Вондела: *Het waer onmoglijck dat hy dit horen konde* (Vond. Gy.); **t waer tyd en meer dan tyd, dat ghy u kont beraede* (Vond. Gy). Для форми презенса характерно реальнооптативне значення. Порівняйте у Бредеро: *Den Hoochste spaar myn Oom de Keyser lang ghesondt* (цитуються за [Weijnen (1971), b. 91]; у Вондела: **t Zy veer dat Diedrick nu 's Katuizers vyand werde; Dat werde nimmer waer, o Goddelijck geslaght* (Vond. Gy.). Найчиткіше воно виявляється у приписах типу *De stijl zij snedigh* (Vond. Aenl.). При адресації припису якійсь особі вживається безособове речення із займенником *men*, дієслівна форма у цьому випадку немає показника. Наприклад, у Вондела: *Men breng hem heir voor my; Men roep hen voor den dagh* (Vond. Gy); *Men leg hem in de Ben* (цитуються за [Vooy, b. 156]). Історично в цьому випадку наявна апокопа *-e*, хоча з суто синхронічної точки зору сполучення типу *men bring* можа інтерпретувати як специфічні аналітичні утворення для репрезентації оптативно-імперативного значення. У цьому відношенні мова XVII ст. віддзеркалює послідовніше руйнування непрямого способу, ніж сучасна літературна норма, де у сполученні з *men* рекомендовано вживати форми із закінченням *-e*. Наприклад, *Men neme een snuffe zout* [Tasch, b. 66-67].

Форми непрямого способу зустрічаються також в різних типах підрядних речень: в додаткових, що залежать від дієслів говоріння, мислення, побоювання; в умовних допустових реченнях [Helten, b. 29-42; Veel, b. 115]. Наприклад, XVI ст.: *Wist ick diet mijn dee, ick hulp hem verscoeren* (Cooren); *Troost my: als war ick siec noch zo cranck Van liefden...* (Co); у Вондела: *Op op, bergh Gozewijn, voor al mijn eenigh pand, Klaeris, mijn zoete zorg, aller, d' abdije brand, of eenigh boo swicht haer mishandel en misbruicke, Na zijn vervloekten lust, en zy haer oogen luicke;*

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного наклонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

't Is wij sheid datmen zich zomwijl te buiten ga, En zijn gewoonte staeck, en stel 't gevaer voor oogen; Uw vyand, wie 't oock zy ... (Vond. Gy).

Своєрідна спроба реставрації морфологічних засобів непрямого способу була зроблена при перекладі Біблії, де використана наступна система показників [Heinsius, b. 72-75]:

	<i>1 особа однини</i>	<i>3 особа однини</i>	<i>2 особа однини; множини</i>	<i>1 особа множини</i>	<i>3 особа множини</i>
<i>презенс</i>	<i>-e</i>	<i>-e</i>	<i>-et</i>	<i>-en</i>	<i>-en</i>
<i>сильний претерит</i>	<i>-e</i>	<i>-e</i>	<i>-t</i>	<i>-en</i>	<i>-en</i>
<i>слабкий претерит</i>	<i>-e</i>	<i>-e</i>	<i>-et</i>	<i>-en</i>	<i>-en</i>

Послідовне протиставлення форм індикатива й умовного способу реалізоване лише в 3 особі однини презенса і 1 і 2 особах однини сильного претерита. Для форми другої особи в мові перекладу Біблії характерна синкопа *-e*, хоча і вона трапляється не так часто, як в індикативі. Усе це підтверджує думку А.А. Вейнена, який вважав, що у XVII ст. вживання непрямого способу у підрядному реченні було нетиповим у повсякденному мовленні, але було специфічним маркером літературної мови [Weijnen (1956), b. 80], де його форми, у свою чергу, часто замінялися формами індикатива [Weijnen (1971), b. 96]. У то й же час літературна мова користувалася вже належним авторитетом, через що форми непрямого способу потрапили до мови фарсів, автори яких намагалися послідовно відобразити особливості народної мови [Vooy, b. 156]. Стилістичні відмінності в продуктивності форм умовного способу зберігаються і у XVIII ст., хоча у цей період непрямий спосіб не такий частотний, як у XVII ст.

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bondarenko V. V., Botsman A. V. [Bondarenko V. V., Bocman A. V.], valeri.v.bond@gmail.com,
anglfiluniv@gmail.com

Evolution of the Oblique Mood in the Dutch Language [Evoluciya nepryamogo sposobu v niderlandskij movi] (in Ukrainian)

Для усної форми сучасної літературної мови вживання непрямого способу є нетиповим. Традиційно кажуть про його залишкове вживання при висловлюванні сумніву, побажання, заборони. Наприклад: *Hoe durve ik ooit weestaan?*; *Zoo zij het*; *Niemand ete eenighe vrucht meer van U in der eeuwigheid*; *Ik zal haar bidden dat zij U behoeede*; *Moge de fest dag nog menigmaal aanbreken*; *Het ga zoals het ga*. *Hoe dat ook zij* (цитуються за [Overdiep (1949), b. 349, Vooys, b. 153]). Доволі вживаними є прескриптивні речення з *men*. Наприклад: *Men neme*, *Men herinnere zich*. Але вони вже переважно ідіоматичні, як і вирази на кшталт *Leve de koningin!*; *Het ga U goed!*; *De duivel hale je!*; *Moge dit jaar u veel gelukbrengen!*; *Als het ware!* (цитуються за [Weijnen (1971), b. 91]). Для характеристики статусу непрямого способу в сучасній мові показовим є співставлення спостережень К.Г.Н. де Войса у період між I і II світовими війнами і констатацій, що містяться у найсучасніших граматиках. Якщо К.Г.Н. де Войс констатує практично повну відсутність непрямого способу в усному мовленні, але його збереження у формальнішому спілкуванні, і пояснює це впливом мови Біблії, а також прагненням авторів (особливо авторів газетних матеріалів) до високого стилю [Vooys, b. 153-154], то сучасна фундаментальна граматика радикально обмежує коло значень і контекстів, що пов'язані із вживанням непрямого способу і підкреслює ідіоматичність та архаїчність багатьох з них [Geesten, b. 448-450]. Умовний спосіб практично відсутній у підрядних реченнях, а у псевдопідрядних ірреального значення заміщується формами індикатива, які посідають ініціальну позицію. Наприклад: *Kwam hij maar thuis!* *Had hij me maar geschreven!* (цитуються за [Tasch, b. 67]). Відповідно, казати про системність значень непрямого способу в сучасній літературній мові навряд чи доречно; скоріше його треба розглядати як маргінальне явище морфології, яке частково зберігає деякі риси попереднього стану.

Руйнування морфологічних засобів репрезентації непрямого способу є типовим переважно для західної частини нідерландського ареалу, тоді як в лімбургських діалектах, де претерит кон'юнктива маркований умлаутом (на кшталт середньонідерландських *hedde*, *were*), він зберігає значення ірреаліса [Vooys, b. 152; Weijnen (1966), b. 306; Weijnen (1971), b. 91]. Думка К.Г.Н. де Войса про зв'язки збереження

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного наклонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

кон'юнктива із впливом французької і німецької мов [Vooys, b. 154] потребує уточнення, оскільки вплив французької мови можна припустити не лише на лімбургський, але і на брабантський діалекти. Але і тут непрямий спосіб потрапив під процес руйнування. Щодо впливу німецької мови, доречніше казати про лімбургський як про перехідний ландшафт, де спостерігалася така ознака німецьких діалектів, як маркування непрямого способу умлаутом.

Ліквідація морфологічних засобів маркування умовного способу і пов'язана з нею заміна непрямого способу індикативом у підрядному і часто незалежному реченні стимулювала розвиток спеціальної форми для репрезентації значення гіпотетичності, що традиційно називають кондиціоналісом. Джерелом кондиціоналіса в нідерландській мові стало сполучення інфінітиву з модальними (претерито-презентними) дієсловами, частина з яких мали значення, які були наближені до непрямого способу. Наприклад, середньонідерландські *God die moet mi vergeven* (цитується за [Stoett, b. 210]); *Ik bidde gode, dat hijt u moet lonen* (Lansl.); *Ik wane, ghi wint zingen gaen* (Rein. A.). Особливо продуктивними виявилися сполучення з претеритом дієслова *zullen*, які вже у середньонідерландський період можна вважати аналітичними конструкціями кондиціоналіса [Loey, b. 46].

У першу чергу сполучення типу середньонідерландського періоду *soude* + інфінітив функціонують у підрядних реченнях з непрямою мовою. Наприклад: *Soe bat mi dat ic soude maken Dese aeventuere van Reynaerde* (Rein. A.); *Sie bat mi uter maten sere, Dat ic u vrighen soude, edel here, Of si u nemmermeer soude moghen sien* (Car. Eleg.). Поєднання у наведених прикладах кондиціоналіса у підрядному реченні з претеритом індикатива у головному потребує розмежування кондиціоналіса і форми майбутнього у минулому, що не пов'язана безпосередньо зі значенням гіпотетичності. Чіткішими випадками вживання кондиціоналіса слід вважати речення ірреального порівняння і допустові. Наприклад: *Soe hadde liever hi ware doot, dan si den ridder soude vergheten* (цитується за: [Stoett, b. 236]); *Ik sal hem sinen sadel stelen, Al soudic hanghen bider kelen* (Car. Eleg.). Найчіткіше виокремлюється кондиціоналіс в головному реченні ірреального умовного періоду, де значення гіпотетичності віддзеркалює

можливість ситуації, що обумовлена певною іншою подією. Наприклад: *Quame nu een valcke van hogher aert Ghevloghen opdesen boem, ende daelde, Ende ene bloeme daer af haelde, Ende daer na nemmermeer neghene Noch noit en haelde meer dan ene, Soudi den boem daer omme **haten**. Ende te copene daer omme **laten**?* Саме такі контексти були максимально сприятливими для розвитку кондиціоналіса у значенні гіпотетичності.

Важливим етапом формування (граматикалізації) кондиціоналіса була поява форми кондиціоналіса II, що свідчить про появу часової диференціації у рамках кондиціоналіса, як вже сталося у рамках індикатива. Через це форми кондиціоналіса потрапили в систему дієслівних часових протиставлень, тоді як форми непрямого способу відривалися від неї, оскільки у презенса і претерита розвинулися різні модальні значення.

У нідерландській мові форми кондиціоналіса виявлені не пізніше початку XIV ст. (1306 р. Гент, скарга сукнарів графському уповноваженому) в означальному підрядному реченні гіпотетичного змісту: ... *dwelke laken ic adde ghesent een minen vrient te Antwarpen diet **ghecocht soude ebben**, maer het was hem te diere...* А в XVI ст. спостерігаються вже випадки вживання кондиціоналіса II в головному реченні ірреального умовного періода: ... *en swoer / waer Andreas in zijn handen gheweest, ten soude ten besten met hem niet **hebben afghelopen*** (Gst.).

У XVII ст. кондиціоналіс вже є цілком сформованою аналітичною структурою з власною часовою мікропарадигмою. Він регулярно вживається у незалежному і підрядному реченні для репрезентації значення гіпотетичності. Наприклад: *Waer sammelt Eg mond nu? Hy **zou my hier verwachten*** (Vond. Gv.); *De duisternis des nachts maeckt alle ding ook gruwelijck; Dan schijnt het, watmen daeghs zich **schaemen zou...*** (Vond. Gv.); *De nieumaeren der voordele weeke zal ick ook niet weigheren, ende zoude ze **gezocht hebben** bij U.E. ...* (Hoofd Br.); *de beleggers ... pooghden de veste te bekruipe, zy voor een ‘ wondersaadt t’ hunner gunste **zouden gereeken hebben*** (Hooft. Hist.); *jae en schijnt niet geloovelijck te wesen, dat alle die ander Godtvreesende Vrouwen Christum volghende, sy,*

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного наклонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

die met besondere liefde tot hem ontsteken was, soude 't huys ghebleven hebben ... (Bloed. Bruyd.)

У підрядних з опосередкованим мовленням кондиціоналіс неможливо відрізнити від форми майбутнього у минулому, що узгоджується з претеритом у головному реченні. Наприклад: *Myn moeder leered my, dat ick geen raed zou leven Met vyanden... De hoop was, dat de tijd allengskens slyten zou De bitterheid des volx.* (Vond. Gy.). У той же час явний кондиціоналіс може поєднуватися з формою презенса у головному реченні, тобто поводить себе як форма з абсолютним, але не з відносним часовим значенням.

Сполучення інфінітива з дієсловом *willen* виявилися в нідерландській мові менш перспективними, ніж сполучення з *zullen*. Хоча у середньонідерландській період, коли вторинні аналогові форми претериту типу *wilde*, що виникли у фламандському діалекті, конкурували з брабантським і голандським варіантами типу *woude* [Schönfeld, b. 178], окреслилося їх специфічне розмежування. Як зазначає Г.С. Овердіп, варіанти на кшталт *woude* при спіранні на форми типу *soude* використовувалися для репрезентації значення ірреаліса [Overdiep (1946), b. 83-84]. Таке вживання сполучень з *woude* спостерігається у головному реченні ірреаліса умовного періоду. Наприклад, *Hi woude trecken sijn sweert, Haddet die vrouwe niet gheweert...* (Car. Eleg.). Сполучення з *wilde* у такому значенні не зустрічалися: *Doen wilde Karel danen riden; Die den coninc wilden deren* (Car. Eleg.).

На відміну від сполучень із *soude*, сполучення з *woude* не розвинулися в аналітичну дієслівну форму, хоча до XVII ст. обидва дієслова могли вживатися на позначення очікуваної події, як це репрезентовано у мові Вондела: ... *'t wil tijd zijn dat ick eens verhuize* (цитуються за [Helden, b. 36]). Скоріш за все, це можна пов'язати із лексичними значеннями дієслова *willen*, що перешкоджало чіткій диференціації оптативного і гіпотетичного значень, необхідного для граматикалізації кондиціоналіса. У той же час десемантизація дієслова *zullen* полегшилася завдяки близькості лексичного значення до значення гіпотетичності, на відміну від лексичного значення дієслова *willen*, а також з огляду на наявність синонімічного дієслова *moeten*, яке перебрало

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bondarenko V. V., Botsman A. V. [Bondarenko V. V., Bocman A. V.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Evolution of the Oblique Mood in the Dutch Language [Evoluciya nepryamogo sposobu v niderlandskij movi] (in Ukrainian)

на себе значення, що раніше репрезентувалося дієсловом *zullen*. У зв'язку з цим доречно згадати про складні та суперечливі стосунки відповідних дієслів у сучасній німецькій мові.

Сполучення *wou* + інфінітив були широко вживані ще у XVII ст. Наприклад, *Ick **wou om hunnent will alleen, mijn leven laeten** ...* (Vond. Gy.). Мали місце у цей же час випадки сполучення дієслова із залежним додатковим реченням: *Ick **wou weld at zijn smart een weynich waar verquickt***. (Bred. Sp. Br.). Для сучасної нідерландської мови таке вживання (*Ik **wou graag weten of hij ziek is***; *Ik **wou dat ik insliep***) кваліфікується як залишкове вживання претерита непрямого способу дієслова *willen*. Це зайвий раз демонструє, що сполучення з *wou* вилучені із сфери засобів репрезентації значення гіпотетичності.

Особливу проблему становить статус одиниці *wou*, сполучення якої з інфінітивом в усній формі мови репрезентують опативне значення для будь-якої особи і числа: *Ik, jij, hij, wij, jullie, zij **wou het graag weten*** [Тасх, б. 58]. Якщо в цьому випадку і можна казати про формування специфічного способу (опатива), то необхідно визнати його беззастережний аналітичний характер, що близький у типологічному плані до непрямого способу української мови. Хоча, *wou* не має такої рухомості в реченні, на відміну від української частки *би*.

Висновки та перспективи подальших розвідок.

Щодо питання про появу і розповсюдження аналітичних форм кондиціоналіса, то слід визнати, що ці процеси були спричинені зникненням формального протиставлення індикатива і непрямого способу, а також тенденцією до перетворення чотирьохкомпонентної опозиції способів на двокомпонентну в германських мовах. Крім того, необхідно враховувати також високий ступінь стандартності форми кондиціоналіса у порівнянні з формами непрямого способу, яка дозволила відновити в його мікропарадигмі часові відмінності.

Чітко організовану мікропарадигму кондиціоналіса сучасної нідерландської мови доречно термінологічно відрізнити від реліктових форм умовного способу. Це набирає важливості, оскільки відмінності кондиціоналіса і непрямого способу мають місце насамперед у сфері семантики, де кондиціоналіс пов'язаний зі значенням гіпотетичності, яке

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Еволюция косвенного наклонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

не властиве непрямому способу. Тому здається некоректним позначення кондіціоналіса як «описового непрямого способу» (*omschreven conjunctief*) деякими нідерландськими граматиками (наприклад, [Тасх, б. 67]; кондіціоналіс є основним опосередкованим способом сучасної нідерландської мови і, маючи часову парадигму, може бути пов'язаний з центральною частиною дієслівної системи на відміну від маргінальних форм непрямого способу.

Прослідковується певна аналогія в аспекті формування непрямого способу нідерландської та англійської мов. Помітними є спільні тенденції до формування аналітичних конструкцій за рахунок об'єднання претерито-презентних (модальних) дієслів з різними формами інфінітива, які несуть на собі не лише лексичну диференціацію, а й часову відмінність. Має місце схоже вживання дієслів *zou, zouden* і *should*, а також *wou, would*, нідерландський інфінітив I функціонально наближений до англійського *Simple Infinitive*, а Інфінітив II має відповідником *Perfect Infinitive*. Відмінності полягають у тому, що англійський *should* формує *Suppositional Mood*, тоді як *would* переважно пов'язаний з *Conditional Mood*. В обох мовах ці аналітичні конструкції формують центральне ядро непрямого способу. Нідерландський *Aanvoegende wijs* або *de Conjunctief* споріднений з англійським *Subjunctive Mood*. Ці форми є переважно синтетичними і знаходяться на периферії дієслівної категорії непрямого способу. Їхні зв'язки на протогерманському та західногерманському рівнях становлять інтерес для подальших досліджень.

Література:

1. Geesten Alexanders. *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (Groningen, Leuven, 1984), 578 b.
2. Heinsius, J. *Klank – enbuigingsleer van de Taal des Statenbijbels* (Groningen, Wolters, 1897), 388 b.
3. Helten, W. L. van. *Vondel's Taal. Grammatica van het Nederlandisch de zeventiende eeuw* (Groningen, Wolters, 1883), 384 b.
4. Loey, A. van. *Introduction a l'etude du moyen – neerlandais* (Paris, Mouton, 1951), 264.
5. Overdiep, G. S. *Vormleer van het Middel-nederlandsch der XIIIe eeuw* (Antwerpen, John Benjamins, 1946), 286 b.

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bondarenko V. V., Botsman A. V. [Bondarenko V. V., Bocman A. V.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Evolution of the Oblique Mood in the Dutch Language [Evoluciya nepryamogo sposobu v niderlandskij movi] (in Ukrainian)

6. Overdiep, G. S. *Stilistische Grammatica van het moderne Nederlandsch* (Zwolle, Brill, 1949), 478 b.
7. Schönfeld, M. *Historische Grammatica van het Nederlands* (Zutphen, Brill, 1954), 286 b.
8. Stoett, F. A. *Middelnederlandsche Spraakkunst. Syntaxis* (Utrecht, 's-Gravenhage, 1923), 488 b.
9. Tacx. I.P.M. *Nederlandse Spraakkunst voor iedereen* (Utrecht, Antwerpen: Laverman, 1963), 326 b.
10. Veen J.O.S. van der. *Het Taaleigen van Bredero, eene bijdrage tot de Syntaxis van het Nederlandsch der zeventiende Eeuw* (Amsterdam, Brill, 1905), 348 b.
11. Vooys, C.G.N. de. *Nederlandse Spraakkunst* (Groningen, Djakarta, 1957), 210 b.
12. Weijnen, A. *Zeventiende-eeuwse. Taal* (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
13. Weijnen, A. *Nederlandse dialectkunde* (Assen, John Benjamins, 1966), 784 b.
14. Weijnen, A. *Schets van de geschiedenis van de Nederlandse syntaxis* (Assen, John Benjamins, 1971), 476 b.

Джерела ілюстративного матеріалу:

15. (Be) Beatris. *Uitg. door F. Lulofs* (Zwolle, Brill, 1967), 488 b.
16. (Bloed. Bruyd) M. Zachmoorter. *Uit: Sponsus Sanguinum. Den Bloedighen Bruydeon*. Weijnen A. Zeventiende-eeuwse. Taal. (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
17. (Bred. Sp. Br.) G. A. Bredero. *Spaenschen Brabander Jeronimo. Allede wercken van der Geest-rijcken Poët Gerbrand Andriaensz* (Bredero, Amsterdammer. T'Amsterdam, 1644), 210 b.
18. (Car. Eleg.) *Carel ende Elegast*. Uitg. door J. Bergsma. 7e dr. Zutphen, z.j.
19. (Co) M. de Castelelein. *De const van rhetoriken* (Leiden, Te Gendt, 1555), 276 b.
20. (Cooren) *Een spel van sinnen beroerende het Cooren* (Groningen, Laverman, 1889), 486 b.
21. (Ferg.) *Ferguut*. Uit. door E. Verwijs en J. Verdam (Leiden, Brill, 1908), 328 b.
22. (Fl. Bl.) D. van Assende. *Floris ende Blancefloer*. Uitg. door P. Leendertz (Leiden, Brill, 1912), 276 b.
23. (Gst) *TVoyage van Mher Joos van Ghiste* (Te Ghendt, 1557), 168 b.
24. (Hooft. Br.) P. C. Hooft. *Brieven*. Weijnen A. Zeventiende-eeuwse Taal. 2e dr. (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
25. (Hooft. Hist.) P. C. Hooft. *Uit: Nederlandsche Histori-n*. Weijnen A. Zeventiende-eeuwse Taal. 2e dr. (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
26. (Lansl.) *Lanseloet van Denemarken* (Groningen, 's Gravenhage, 1902), 386 b.
27. (Rein. A.) Van den Vos Reynaerde. *Gomburgse h.s. Loey A. van. Middelnederlands Leerboek* (Antwerpen, John Benjamins, 1947), 482 b.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
anglfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного склонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)

28. (Rsb) J. van Ruusbroec. *Vanden XII Beghinen*. Loey A. Van. *Introduction a l'etude du moyen – neerlandais* (Paris, Mouton, 1951), 346.
29. (Scr.) *Dat es tspel van den heiligen sacramento. De Middelnederlansche dramatische po-zie*. Door H. E. Moltzer (Groningen, Brill, 1870), 964 b.
30. (Vond. Aenl) J. van den Vondel. *Aenleidinge ter Nederduitsche dichtkunste*. Weijnen A. *Zeventiende-eeuwse Taal*. 2e dr. (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
31. (Vond. Gy.) J. van Vondel. Gysbreght van Amstel. J. van Vondel. *Volledige dichtwerken en oorspronkelijk proza* (Amsterdam, John Benjamins, 1937), 399 b.
32. (Wal.) Roman van Walewein. Franck J. *Mittelniederlandische Grammatik* (Leipzig, Halle, 1910), 482.
33. (Wap. Mart.) J. van Maerlant. *Wapene Martijn. Uit. Door E. Verwijs* (Deventer, 1857), 278 b.

References:

1. Geesten Alexanders. *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (Groningen, Leuven, 1984), 578 b.
2. Heinsius, J. *Klank – enbuigingsleer van de Taal des Statenbijbels* (Groningen, Wolters, 1897), 388 b.
3. Helten, W. L. van. *Vondel's Taal. Grammatica van het Nederlandisch de zeventiende eeuw* (Groningen, Wolters, 1883), 384 b.
4. Loey, A. van. *Introduction a l'etude du moyen – neerlandais* (Paris, Mouton, 1951), 264.
5. Overdiep, G. S. *Vormleer van het Middel-nederlandsch der XIIIe eeuw* (Antwerpen, John Benjamins, 1946), 286 b.
6. Overdiep, G. S. *Stilistische Grammatica van het moderne Nederlandisch* (Zwolle, Brill, 1949), 478 b.
7. Schönfeld, M. *Historische Grammatica van het Nederlands* (Zutphen, Brill, 1954), 286 b.
8. Stoett, F. A. *Middelnederlandsche Spraakkunst. Syntaxis* (Utrecht, 's-Gravenhage, 1923), 488 b.
9. Tacx. I.P.M. *Nederlandse Spraakkunst voor iedereen* (Utrecht, Antwerpen: Laverman, 1963), 326 b.
10. Veen J.O.S. van der. *Het Taaleigen van Bredero, eene bijdrage tot de Syntaxis van het Nederlandsch der zeventiende Eeuw* (Amsterdam, Brill, 1905), 348 b.
11. Vooys, C.G.N. de. *Nederlandse Spraakkunst* (Groningen, Djakarta, 1957), 210 b.
12. Weijnen, A. *Zeventiende-eeuwse. Taal* (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
13. Weijnen, A. *Nederlandse dialectkunde* (Assen, John Benjamins, 1966), 784 b.

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Bondarenko V. V., Botsman A. V. [Bondarenko V. V., Bocman A. V.], valeri.v.bond@gmail.com,
anglfiluniv@gmail.com

Evolution of the Oblique Mood in the Dutch Language [Evoluciya nepryamogo sposobu v niderlandskij movi] (in Ukrainian)

14. Weijnen, A. *Schets van de geschiedenis van de Nederlandse syntaxis* (Assen, John Benjamins, 1971), 476 b.
15. (Be) Beatrijs. *Uitg. door F. Lulofs* (Zwolle, Brill, 1967), 488 b.
16. (Bloed. Bruyd) M. Zachmoorter. *Uit: Sponsus Sanguinum. Den Bloedighen Bruydeon*. Weijnen A. Zeventiende-eeuwse. Taal. (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
17. (Bred. Sp. Br.) G. A. Bredero. *Spaenschen Brabander Jeronimo. Alledewercken van der Geest-rijcken Poët Gerbrand Andriaensz* (Bredero, Amsterdammer. T'Amsterdam, 1644), 210 b.
18. (Car. Eleg.) *Carel ende Elegast*. Uitg. door J. Bergsma. 7e dr. Zutphen, z.j.
19. (Co) M. de Castelelein. *De const van rhetoriken* (Leiden, Te Gendt, 1555), 276 b.
20. (Cooren) *Een spel van sinnen beroerende het Cooren* (Groningen, Laverman, 1889), 486 b.
21. (Ferg.) *Ferguut*. Uit. door E. Verwijs en J. Verdam (Leiden, Brill, 1908), 328 b.
22. (Fl. Bl.) D. van Assende. *Floris ende Blancefloer*. Uitg. door P. Leendertz (Leiden, Brill, 1912), 276 b.
23. (Gst) *TVoyage van Mher Joos van Ghistele* (Te Ghendt, 1557), 168 b.
24. (Hooft. Br.) P. C. Hooft. *Brieven*. Weijnen A. Zeventiende-eeuwse Taal. 2e dr. (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
25. (Hooft. Hist.) P. C. Hooft. *Uit: Nederlandsche Histori-n*. Weijnen A. Zeventiende-eeuwse Taal. 2e dr. (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
26. (Lansl.) *Lanseloet van Denemarken* (Groningen, 's Gravenhage, 1902), 386 b.
27. (Rein. A.) Van den Vos Reynaerde. Gomburgse h.s. Loey A. van. *Middelnederlands Leerboek* (Antwerpen, John Benjamins, 1947), 482 b.
28. (Rsb) J. van Ruusbroec. *Vanden XII Beghinen*. Loey A. Van. *Introduction a l'etude du moyen – neerlandais* (Paris, Mouton, 1951), 346.
29. (Scr.) *Dat es tspel van den heiligen sacramente. De Middelnederlansche dramatische po-zie*. Door H. E. Moltzer (Groningen, Brill, 1870), 964 b.
30. (Vond. Aenl) J. van den Vondel. *Aenleidinge ter Nederduitsche dichtkunste*. Weijnen A. Zeventiende-eeuwse Taal. 2e dr. (Zutphen, Brill, 1956), 284 b.
31. (Vond. Gy.) J. van Vondel. *Gysbreght van Amstel*. J. van Vondel. *Volledige dichtwerken en oorspronkelijk proza* (Amsterdam, John Benjamins, 1937), 399 b.
32. (Wal.) Roman van Walewein. Franck J. *Mittelniederlandische Grammatik* (Leipzig, Halle, 1910), 482.
33. (Wap. Mart.) J. van Maerlant. *Wapene Martijn*. Uit. Door E. Verwijs (Deventer, 1857), 278 b.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Бондаренко В. В., Боцман А. В. [Бондаренко В. В., Боцман А. В.], valeri.v.bond@gmail.com,
angfiluniv@gmail.com

Еволюція непрямого способу в нідерландській мові [Эволюция косвенного склонения в нидерландском языке] (Українською / На укр. яз.)